

Julia Roguska

University of Warsaw (Poland)

ORCID: 0000-0001-5412-8366

**Sprawozdanie z II Międzynarodowej Konferencji
Naukowej z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania
w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców
ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)*
Warszawa, 12 grudnia 2020 roku**

W dniu 12 grudnia 2020 roku odbyła się w trybie online II Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)*. Jej główną inicjatorką i organizatorką była prof. Walentyna Sobol kierująca Pracownią Dziejów Polsko-Ukraińskich Stosunków Literackich w Katedrze Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego¹.

Do współorganizatorów konferencji należeli: Instytut Literatury im. Tarasa Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Kijowski Międzynarodowy Uniwersytet, Uniwersytet w Białymstoku, Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki, a także Ambasada Ukrainy w Polsce. Było to już drugie spotkanie naukowe skupiające badaczy zgłębiających tematykę piśmiennictwa osobistego przedstawicieli ukraińskiego świata literackiego i artystycznego². Uczestniczyli w nim prelegenci z Polski, Ukrainy oraz Stanów Zjednoczonych.

¹ Pracownia działa nieprzerwanie od 2013 roku. Wyniki badań prezentowane są w artykułach naukowych poświęconych problematyce o charakterze literaturoznawczym, filozoficznym i historycznym. Pracownia ma status jednostki międzywydziałowej.

² Pierwsza konferencja z cyklu *Filozofia bycia i przetrwania w ego-dokumentach pisarzy, malarzy i filmowców ukraińskich (od czasów Orlika do współczesnych)*

Uroczystego otwarcia konferencji dokonała kierownik Katedry Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego dr Katarzyna Jakubowska-Krawczyk, wyrażając uznanie wobec determinacji prof. Walentyny Sobol w zorganizowaniu tego naukowego spotkania w obliczu tak mało sprzyjających okoliczności pandemicznych. Doktor Jakubowska-Krawczyk wspomniała również o cykliczności konferencji, mającej na celu budowanie dialogu badawczego i wyraziła nadzieję na jej kolejne edycje w trybie stacjonarnym. Przemówienie powitalne zwieńczyła stwierdzeniem, że tematyka ego-dokumentów pozwala na głębsze spojrzenie na twórczość badanego autora, umożliwia poznanie jego świata duchowego, fascynację drugim człowiekiem i jego tekstem, poruszającym tematy osobiste. Uczestników konferencji uroczysto powitał również Witalij Biły, pierwszy sekretarz Ambasady Ukrainy w Polsce. Złożył on podziękowania organizatorom i uczestnikom oraz życzył wszystkim owocnych obrad.

Konferencja została podzielona na cztery części z uwzględnieniem tematyki prezentowanych wystąpień: *Ad Fontes* (część 1 i część 2), *Dzienniki najnowsze – wyzwania czasów współczesnych* (część 3) oraz *Dzienniki ze świata* (część 4).

Moderatorkami pierwszej części konferencji były prof. Walentyna Sobol oraz prof. Teresa Chynczewska-Hennel. Jako pierwszy odczyt wygłosił prof. Mykoła Sułyma z Instytutu Literatury im. Tarasa Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. W referacie pt. *Архівні епітемійні записи як джерело інформації про приватне життя людей старожитньої України* dokonał analizy spraw, które były rozpoznawane w sądach konsystorialnych w XVII i XVIII wieku. Profesor Sułyma podkreślił, że sprawy te pokazują takie zakamarki ludzkiej duszy i choroby społeczeństwa, które w literaturze

odbyła się rok wcześniej, 9 listopada 2019 roku. Uczestniczyli w niej pracownicy naukowi polskich i zagranicznych ośrodków akademickich, m.in. Katedry Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Sławistyki PAN, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu w Białymstoku oraz Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku.

późniejszych czasów odnajdują odzwierciedlenie w utworach wybitnych prozaików i poetów.

Kolejnym prelegentem był prof. Mirosław Nagielski z Wydziału Historii Uniwersytetu Warszawskiego. W referacie pt. *Diariusz wojny smoleńskiej Władysława IV (1632–1634)* omówił dzieje kampanii smoleńskiej oraz szereg istotnych wydarzeń związanych z organizacją, przebiegiem i działaniami wojsk polsko-litewskich.

Profesor Tetiana Bowsuniwska, teoretyk literatury, w odczycie *Диарист як творець документальної медіації* zbadała mediacje oraz mediatorów w ego-dokumentalnej prozie, na przykładzie dziennika Tarasa Szewczenki. Mariusz Robert Drozdowski z Uniwersytetu w Białymstoku wygłosił referat pt. *Kozacy w Pamiętniku Albrychta Stanisława Radziwiłła*. Przedmiotem swych naukowych rozważań uczynił problematykę kozacką w pamiętniku kanclerza litewskiego. Prelegent omówił zarówno okoliczności powstania pamiętnika, jak i jego walory poznawcze.

Pierwszą część konferencji zamknęło wystąpienie *Листи Григорія Сковороди. Особистісне в контексті універсального* Hennadija Nohy z Instytutu Literatury im. Tarasa Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. Doktor Noha dowodził, że listy filozofa Skovorody określają naturę myśliciela przez propagowanie ideałów: chrześcijańskiej miłości do bliźniego, szczerzej przyjaźni, nieustannego samokształcenia.

Druga część konferencji rozpoczęła się po krótkiej przerwie, objęła ona wystąpienia dwojga prelegentów reprezentujących Instytut Literatury im. Tarasa Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy: Jarosława Myszancza (wystąpił on z referatem pt. *Утвердження просвітницької естетики у щоденнику Петра Апостола*) i Olhy Zinczenko, która wystąpiła z referatem pt. *Домашній протокол Якова Марковича як зразок нарації про приватне життя козацької старшини XVIII ст.*

Kolejnym prelegentem był Ihor Nabytowycz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W referacie *Спогади Софії Шептицької як джерело досвіду освоєння приватної екзистенції у мікродеталях повсякденности* przybliżył sylwetkę, wybitnej

kobiety i malarki Sofiji Szeptyckiej, matki metropolity Andrzeja Szeptyckiego, czyli krewnego dramaturga Aleksandra Fredry.

Jako ostatni wystąpił Dawid Bzorek, doktorant Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego. W referacie pt. *Filip Orlik i Franciszek II Rakoczy w ujęciu porównawczym* skonstrastował dwa XVIII-wieczne ego-dokumenty *Diariusz podróżny* Filipa Orlika z lat 1720–1723 oraz *Wspomnienia i Pamiętniki* Franciszka II Rakoczego, poddając analizie elementy prywatnej egzystencji tych dwóch wybitnych bohaterów narodowych i polityków. Moderatorzy Marija Mokłycia i Mirosław Nagielski zamknęli tę część obrad, składając podziękowania prelegentom i pozostałym uczestnikom konferencji i zaprosili wszystkich na dłuższą przerwę.

Tematyka referatów trzeciej części konferencji *Dzienniki najnowsze – wyzwania czasów współczesnych* była zróżnicowana, tak jak w przypadku dwóch poprzednich sesji. Obejmowała ona twórczość Łesi Ukrainki – dwie pierwsze prelegentki: Marija Mokłycia oraz Marta Kaczmarczyk dokonały analizy ego-dokumentów pisarki. Marija Mokłycia z Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego im. Łesi Ukrainki wygłosiła referat pt. *Рукописи Леси Українки як ego-документ епохи*, natomiast Maria Kaczmarczyk z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wystąpiła z referatem *Obecność i kreacja tekstu sanatoryjnego w twórczości i literaturze dokumentu osobistego Łesi Ukrainki*.

Następnie swoje tezy zaprezentował Eugeniusz Sobol, pisarz i krytyk literacki. Tytuł jego referatu brzmiał *Skąd zło? Paradoksy rewolucji na Ukrainie. O „Wspomnieniach” i „Dziennikach” Jewhena Czykałenki*.

Kolejną prelegentką była Katarzyna Jakubowska-Krawczyk. Przedmiotem badawczym swojego referatu pt. *Między autobiografią a publicystyką. Obraz Ukrainy w narracjach hierarchów kościelnych* uczyniła teksty wywiadów, m.in. z arcybiskupem większym kijowsko-halickim, zwierzchnikiem Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego Swjatosławem Szewczukiem oraz wywiadu *A piękno świeci w ciemności* z biskupem Michałem Janochą, biskupem pomocniczym archidiecezji warszawskiej. Na podstawie dokonanej analizy tekstów

autorka wyodrębniła trzy ważne kategorie obrazu Ukrainy poruszane przez hierarchów: wolność, kultura, duchowość.

Jako ostatnia swój odczyt wygłosiła Chrystyna Semeryn (Narodowy Uniwersytet „Akademia Ostrogska”). W referacie pt. *Українсько-єврейські взаємини в особистих рефлексіях В. Винниченка, А. Любченка, М. Ірчана та ін.* prelegentka omówiła stan badań w zakresie prezentowanego tematu oraz pokrótce przeanalizowała dzienniki wspomnianych ukraińskich twórców. Moderatorzki Marta Kaczmarczyk i Tetiana Bowsuniwska dokonały podsumowania obrad.

Po przerwie rozpoczęła się ostatnia część konferencji ***Dzienniki ze Świata***. Jej moderatorami byli Hennadij Noha i Mariusz Robert Drozdowski. Teresa Chynczewska-Hennel z Uniwersytetu w Białymstoku w swoim wystąpieniu przedstawiła fragment przygotowywanego do druku *Dziennika Nepalskiego*, dotyczącego opisu podróży do tajemniczego buddyjskiego Królestwa Lo, w końcu października 2015 roku. Autorka wędrując przez tę krainę, docierała do niezwykle ciekawych obiektów religijnych i kulturalnych w tej części Himalajów. Przedmiotem jej rozważań są m.in. zjawiska synkretyzmu religijnego i cywilizacyjnego.

Profesor Walentyna Sobol w referacie *Anonim, „Dziennik w czasach zarazy”* przybliżyła fragment niezwykle interesującego tekstu nieznanego autora (tłumaczenia na język ukraiński dokonała prelegentka). *Dziennik w czasach zarazy* jest swego rodzaju „kardiogramem” egzystencji współczesnego człowieka w obliczu pandemii 2020. Zdaniem badaczki zawiera on interesujące dygresje na temat epidemii w kontekście zachowań ludzkich, poczynając od czasów Justyniana I Wielkiego (541 r.) przez czasy średniowieczne aż do wieków XIX, XX oraz XXI.

Autorką ostatniego wystąpienia konferencyjnego była Aleksandra Ziółkowska-Boehm, wybitna polsko-amerykańska pisarka. Wygłosiła ona referat pt. *Z dziennika „Ulica żółtwiego strumienia”*. Po wysłuchaniu odczytu rozpoczęła się dyskusja, która przebiegała w atmosferze twórczego dialogu i wzajemnej życzliwości.

Po dyskusji głos zabrała prof. Walentyna Sobol w celu podsumowania obrad. Jak podkreśliła prof. Sobol, zaprezentowane na

konferencji referaty ukazały niezwykle szerokie spektrum zagadnień dotyczących omawianej problematyki, ponieważ obejmowały one teksty od czasów najdawniejszych do współczesności. Dodała również, że ego-dokumenty mogą być niebezpieczne, gdyż mówią prawdę. Profesor Sobol przywołała pogląd Pitagorasa głoszący, że „dzienniki, listy, wspomnienia piszą nie ci, którzy gonią za władzą i sławą, ale ludzie, którzy gonią za prawdą”. Na zakończenie wspomniała o interdyscyplinarnym charakterze konferencji (archiwalnym, historycznym oraz historycznoliterackim) oraz wyraziła nadzieję na jej kolejne edycje.